

te enige, wat deze

f. de Vries, Prof. f. bevestigd niet, ver het grondbe-

omnium consensu, ikkeling, een lang- uger naar hooger indelooze variaties evende schepelen, e hier, een klompje e rijkst georganih, moest door de

dat men voor de juist geen hogere keerd een achter- klaar optredende bloem) zegt Prof. as gezegd worden ogen gelden. In- der die soortvaste ongetwijfeld als us typen moesten us, onder normale i vooruitzicht op mocht voorspeld

leen het grondbe- r wordt ook alles n navolgers was e wetenschappelij ppen. Het is de n het feit te doen, ie de feiten be- en, waardoor de De wetenschappewin voor de Evo- te hebben was n Prof. Hubrecht den dagelijksech jd om licht, om door alle levende plaats met hune rd wordt, lang- het overwicht ver- n strijd de beste r in het algemeen, andigheden passen b gaandeweg wijz- merkbare, zich zelf eene selectie van en levensvoorwaar- is. En dank zij f bewerkte uiter- onstaande erfelijke zij zekere maat als soortwijzigin- die, eenmaal in l, ons tot den ge- bij planten en evolutie van het utel verschaffen."

itel, die heel den planten en dieren dus een valsche Hij past niet op t de eerste proef, nomen te hebben, Van selectie kan e nieuwe soort juist gunstiger typen"

cht dan ook ver- ng van Prof. De genspraak" is met eft men alleen het hrappen, om dit en onderschrijven.

advies.

recht, door Prof. en door meer dan eerendeels ambts- hans in den vorm pelichingen" een ken gezonden.

vergadering met n aannam, luiden

wel het verkrijgen , zoo mogelijk, ge- h om principieel, enen met het ont- en, en spreekt als uit, dat de Kerken

vergadering, dat al- opleiding aannem- de vrijheid van de leiding onverzwakt nde zij hierbij naar Verklaring en Stel- n der Theologische faart 1907 opgeno- De Gereformeerde nder trevreden zijn le benoeming, sala- g van de Hooglee-

ade zich hietgeen- ing voor Hooger den grondslag te met mocht aanbie- de vrijheid van de leiding onverzwakt de Generale Synode alten van een con- de subsidieering voegdehand van t de Wet beslist is. e Vergadering, na Gymnasium, onder vorden losgemak- mrale Synode het, Kampen doe blij- te.

aan op de vraag, llen voor eenheid ard hebben, deze chten en mogelijk en dit niet, maar kt dit zonnelklaar. , om welke rede- b stellen, dat „de torsing en ontslag

van de hoogleraren in de godgeleerdheid aan de kerken moet verblijven," volgt er:

Op die en dergelijke gronden is de Vergadering van overtuiging, dat, wordt in dien geest gearbeid, door de handhaving van dat recht der Kerken de eenheid, de vrijheid en de zelfstandigheid der Universitaire wetenschap niet wordt verbroken.

Van overtuiging tevens, dat het dan tot verkrijging van eenheid van opleiding niet eens noodig is, dat de School der Kerken en de Theol. Faculteit der Vrije Univ. op één plaats worden gevestigd en dan zooveel mogelijk samenwerken.

En dit kan verkregen worden zonder wetenschappelijk nadeel, indien de Vereeniging voor Hooger Onderwijs dezen weg inslaat, dat de Theol. Faculteit zich in haren arbeid beperkt tot wetenschappelijke beoefening van de Theologie, van het kandidaats-examen af, ter verkrijging van den graad van Doctor in de Godgeleerdheid, terwijl voor de wetenschappelijke beoefening van de Theologie, van de propaedeutische af, tot verkrijging van den graad van candidaat in de H. Godgeleerdheid nultitlend gebruik gemaakt wordt van de School der Kerken.

De zaak is dus zoo duidelijk mogelijk. Wat hier geëischt wordt is, dat de Theologische School geheel los naast de Universiteit blijve staan, liefst zelfs niet eens op dezelfde plaats.

Dat de studenten eerst aan de Vrije Universiteit hun propaedeutische studien zullen mogen verrichten en daarna allen naar Kampen zullen verhuizen, om zich voor te bereiden voor hun kandidaats-examen in de Theologie.

En dat de Vrije Universiteit dan een Theologische faculteit zal mogen in stand houden, om aan deze heeren studenten, die aan een geheel andere school hun wetenschappelijke opleiding genoten hebben, „den doctoralen titel" te schenken.

Over dit voorstel behoeft natuurlijk geen woord verspild te worden. Het is onaanneemelijk.

Nog daargelaten alle overige principieele en praktische bezwaren, zal ieder gevoelen, dat dit een dwaasheid is, als men bedenkt, dat gedurende het twintig-jarig bestaan der Vrije Universiteit vijf kandidaten in de Theologie tot doctor gepromoveerd zijn.

Laat dit aantal in de toekomst verdubbeld worden, dan zou de Universiteit dus een theologische faculteit in stand moeten houden met drie of vier professoren, welke haar gemiddeld twintigduizend gulden per jaar kosten zou, alleen om eens in de twee jaar één, zegge één student in de Theologie te promoveren, wiens hoofdarbeid dan nog zou bestaan in het schrijven eener dissertatie, waarbij de leiding der professoren uiteraard zeer beperkt is.

Elke promotie in de Theologie zou de Universiteit dus op veertigduizend gulden komen te staan.

Maar waartoe meer? Ieder die een oogenblik de consequenties van dit voorstel indendkt, voelt er alle ongerijmdheid van.

De stille hoop, dat onder leiding van Prof. Noordzij een nieuw voorstel zou geboren worden, dat althans eenige kans op accommodatie openliet, is daarmede geheel vervlogen.

Toch late men daarom den moed niet varen.

Een eisch zoo onbillijk als hier gesteld wordt, kan de meening der kerken niet zijn.

In een oogenblik van opwinding mag men zulk een plan ontwerpen en met algemeene stemmen aannemen, maar zodra de bezinning weerkeert, zullen de broederen, die allen voor eenheid van opleiding zich verklaarden, zelf inzien, dat langs dezen weg die eenheid nooit te verkrijgen is. Niet alleen, omdat de Vrije Universiteit zulk een offer als hier gevraagd wordt niet brengen mag, maar omdat de meerderheid der kerken zulk een offer van de Vrije Universiteit niet zou willen vragen, zelfs al ware deze er toe bereid.

De bezwaren.

I.

De bezwaren, die tegen het Concept-contract om tot eenheid van opleiding te komen, publiek zijn ingebracht, mogen niet stilzwijgend worden voorbijgegaan.

Tegen losse geruchten en hetgeen in gemeine vergaderingen is meegedeeld, kan men zich moeilijk in het openbaar verdedigen. Maar wanneer broederen, die met ons één geloof deelachtig zijn, die saam met ons in één kerkverband leven, die voor dezelfde belangen strijden als wij, ernstige bedenkingen inbrengen, dan zou de politiek van doodzwijgen een krenking zijn dezen broederen aangedaan, die tot verbittering en scheuring zou kunnen leiden.

Hoe gaarne de *Heraut* daarom de kerken zelve rustig had laten beslissen, zonder door onnoodig persdebat stof op te jagen, toch willen wij nu de zaak zulk een wending heeft genomen, ons niet onttrekken aan den plicht, dien de liefde tot deze andersdenkende broederen op ons legt.

Daarbij zij echter zoo scherp mogelijk op den voorgrond gesteld, dat de *Heraut* hierbij niet als orgaan van de Vrije Universiteit optreedt. De *Heraut* is de *heraut der Gereformeerde Kerken*. Hoe nauw de band ook zij, die de personen der redactie aan de Vrije Universiteit verbindt, en hoe sterk de redactie ook ijvert voor de universitaire opleiding als eisch van het Gereformeerde beginsel, toch is het niet het belang der Kerken dat ons drijft.

Wij verheelen daarom geen oogenblik, dat de aanneming van het Concept-contract door de Generale Synode ons ook voor de Universiteit een winste zou schijnen. Een winste niet alleen, omdat het college harer hoogleraren daardoor zou worden uitgebreid met tal van mannen, die met rijke wetenschappelijke talenten door God zijn toegerust. Maar vooral, omdat door de samensmelting van de Theologische School

met de Theologische faculteit der Vrije Universiteit de sympathie van dat deel onzer Kerken, dat tot dusverre meer voor de „eigen inrichting" was, de Universiteit in haar geheel ten goede zou komen. De belangrijke concessies, die de Universiteit te doen heeft, zal het Contract worden aangenomen, worden naar onze overtuiging door dat voordeel ruimschoots opgewogen. De Universiteit kan niet tot bloei komen, zoolang ze niet de liefde heeft van heel het Gereformeerde volk in ons land.

Toch weegt voor ons dit voordeel voor de Vrije Universiteit niet het zwaarst. Wat ons dreef, om zoo ernstig de aanneming van het Concept aan de Kerken aan te raden, was het belang der Kerken zelf. Men kan ook op de aanstaande Synode het Concept wel ter zijde leggen en den status quo bestendigen, maar het vraagstuk is daarmede niet van de baan. Dergelijke heel het kerkelijk leven beheerschende vraagstukken kan men niet onopgelost laten. Zoolang zij allen harten vervullen, baat het niet ze officieel dood te zwijgen. Het leven zelf verzet zich daartegen. Telkens zal het vraagstuk, zij het dan ook in anderen vorm, van zelf in den boezem der Kerken weer oprispen. En indien een praktische oplossing onmogelijk blijkt, waarbij over en weer concessies worden gedaan, dan zal ten slotte een principieele beslissing moeten genomen worden, waarbij het zeer te vrezen staat, dat geen van beide groepen bereid zal worden gevonden het eigen beginsel prijs te geven en, zoo God het niet verhoedt, scheuring het gevolg zal zijn.

Daarbij komt — en ook hierop hebben wij meermalen gewezen — dat zoolang de opleidingsquaestie domineert blijft, onze kerkelijke actie op elk ander punt wordt verlamd. Tal van belangrijke vraagstukken, niet minder gewichtig dan de opleiding, vragen om oplossing. De Zending, de verdeling der groote stadskerken in parochiën, de herziening van Confessie en Catechismus met het oog op de nieuw opgekomen ketterijen, de diaconale arbeid, de vertegenwoordiging onzer kerken in de meerdere vergaderingen, zijn nog slechts enkele punten van het rijk voorziene agendum. Ge behoefthans over deze quaesties niet eens te spreken. Niemand luistert naar u, wanneer ge daarover het woord voert. Aller hart is vol van de ééne vraag, hoe het met de eigen inrichting gaan zal. Zoolang die vraag niet beantwoord is, staat ook ons kerkelijk leven stil.

Het is daarom dat de *Heraut* zich zoo van harte verblijdt in het te Utrecht bereikte resultaat. Niet, omdat wij het getroffen compromis de meest ideale oplossing achten. Veel liever ware het ons geweest, wanneer, geheel afgescheiden van de vraag, hoe de beide scholen vereenigd konden worden, eerst principieel de vraag was besproken, wat de normale verhouding tusschen de Theologische faculteit eener Universiteit en de Kerken naar het Gereformeerde beginsel behoort te zijn. Het is dat vraagstuk, dat van de dagen der Dordtsche Synode af als een open vraagstuk voor ons staat. Wanneer mannen van deze studie en breed blik de gegevens hadden verzameld, die de historie hiervoor aanbood, en dan op grond van deze gegevens en van de beginselen, die in Gods Woord liggen opgesloten en in onze Confessie en Kerkenorde nader zijn uitgewerkt, tot een eenparig resultaat waren gekomen, dat en door de Synode én door de Vereeniging voor Hooger Onderwijs was aangenomen, dan zou naar onze overtuiging de zaak een zuiverder verloop hebben gehad en de saamsmelting der beide scholen van zelf als rijpe vrucht der Kerken in den schoot gevallen zijn.

Intusschen, het leven laat zich niet dwingen. Op de vergaderingen te Utrecht is men dien weg niet ingeslagen. Op grond van praktische motieven meende men een dergelijke principieele oplossing niet te moeten zoeken. Men wilde terstond het eindresultaat bereiken. En toen degenen, die dusver het meest beslist tegenover elkander hadden gestaan, elkaar de hand der verzoening reikten en hun naam gaven voor een advies, dat aller instemming had, scheen de eenheid van opleiding bereikt zijn.

Deze schoone droom werd echter te Utrecht zelf reeds verstoord. Aan wie hiervan de schuld te wijten is, staat ons niet te beoordeelen. Maar het feit zelf, dat bij het eindresultaat een drietal broederen om des beginselswille niet mee kon gaan, toont, dat reeds op deze vergaderingen de volkomen harmonie niet meer werd gevonden.

Ds. Klaarhamer heeft in zijn pas verschenen „Toelichting bij de adviezen van meerderheid en minderheid inzake de vereeniging van Theologische Faculteit en Theologische School" de geschiedenis dezer vergaderingen kort meegedeeld. Men vindt daar het oorspronkelijke concept, dat ook de goedkeuring van de hoogleraren Noordzij en Lindeboom wegdreef evenals van Ds. Klaarhamer zelf. Nu deze ruwe schets, die al de kenmerken draagt van een voorloopigen arbeid, toch publiek eigendom is geworden, nemen wij haar hier op, opdat ieder oordeelen kan in hoeverre de bezwaren, die thans tegen het Concept-contract worden ingebracht in zijn eind-redactie, reeds destijds bij de bezwaarde broederen werden gevonden:

Art. I. De eenheid van opleiding kan op die wijze gevonden worden, dat de Theologische School worde tot Theologische Faculteit — en de Theologische Faculteit worde tot Theologische School.

Art. II. Deze eenheid der beide inrichtingen is niet anders dan in de personen der Hoogleraren te vinden.

Art. III. Dat de Hoogleraren der beide inrichtingen moeten dragen eene dubbele qualiteit.

Art. IV. Dat daarom voor de eerste maal de Professoren van de Theologische Faculteit benoemd worden tot Hoogleraren aan de Theologische School en de Hoogleraren der Theologische School tot Hoogleraren aan de

Theologische Faculteit. Het normale aantal Hoogleraren zal 6 zijn.

Art. V. De Professoren zullen de Formulieren van Eenigheid onderteekenen volgens een door de Kerken vast te stellen formulier.

Art. VI. Dat de Kerken door hare Curatoren toezicht houden op het onderwijs der Professoren in de Theologie, zoolw wat aangat de zuiverheid der leer als de geschiktheid van dit onderwijs tot de Opleiding voor den Dienst des Woords.

Art. VII. De schorsing en het ontslag van de Hoogleraren om reden van onzuiverheid in de leer en ergerlijken wandel blijft het recht der Kerken voor zoover aangaat hun qualiteit van kerkelijke Hoogleraar, terwijl de Universiteit zich verbindt, deze schorsing en ontslag ook te doen gelden voor hen in hun qualiteit van Hoogleraar aan de Theologische Faculteit.

Art. VIII. Tot de lessen dezer School worden alleen zulke leden van een der Gereformeerde Kerken toegelaten, die na onderzoek blijken in staat te zijn, de lessen te volgen, en die vanwege hun Kerkeraad goet getuigenis van hun belijdenis en wandel kunnen overleggen.

Terwijl in speciale (bedoeld is: andere) gevallen het recht der beslissing aan de Theologische Faculteit blijft. (Oorspronkelijk had hier gestaan: In andere gevallen kan 't recht, om als auditor de lessen te volgen door de Theologische Professoren worden verleend).

Art. IX. Dat de Hoogleraren in de Theologie verplicht zijn, toezicht te houden op leer en leven der studenten.

Art. X. De Hoogleraren geven les in de vakken bij hunne benoeming door de Curatoren der Kerken hun opgedragen. Zij hebben zich voorts te houden aan de Series Lectionum door de Universiteit vastgesteld.

Art. XI. Over de plaats der vestiging (bij voorkeur noch Kampen noch Amsterdam) wordt nader onderhandeld door de Kerken en de Vereeniging.

Art. XII. Dat de Professoren in de Theologie een salaris en pensioen ontvangen van de Kerken tot het bedrag, dat thans door de Kerken is vastgesteld voor de School; het ontbrekende tot aan het salaris en pensioen van de Professoren der Vrije Universiteit wordt aangevuld door de Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag.

Art. XIII. De benoeming geschiedt aldus, dat de Professoren zoolw door de Kerken als van wege de Universiteit worden benoemd.

Het initiatief gaat daartoe de eenemaal uit van de kerkelijke Curatoren, die van de benoeming kennis geven aan de Universiteit, welke dan van hare zijde de benoeming bekrachtigt. — En de andere maal gaat het initiatief uit van de Universiteit, die van de benoeming mededeeling doet aan de kerkelijke Curatoren, en de benoeming gaat dan niet door, wanneer bij deze Curatoren bezwaar bestaat op grond van afwijking van de belijdenis of van ongeschiktheid tot de opleiding, behoudens appel op de Generale Synode, die beslist.

In elke benoeming wordt eerst de Faculteit (dat zijn de gezamenlijke Hoogleraren) gehoord.

Art. XIV. Het aantal Curatoren en hunne benoeming wordt bepaald door de Generale Synode.

Wanneer men deze losse punten vergelijkt met het Concept, dat als advies aan de Kerken werd aangeboden, dan is er zeker verschil. Maar of dit verschil zoo principieel en ingrijpend is, dat daardoor de thans gevoerde oppositie gewettigd mag heeten, zal zeker niet licht worden toegestemd.

Ook de hoogleraren Noordzij en Lindeboom, evenals Ds. Klaarhamer, hebben met dit eerste advies hun instemming betuigd. 1) Volgens hen — en alleen daarop willen wij thans wijzen — bestond er dus geen principieel bezwaar tegen, dat de eigen inrichting der Kerken haar zelfstandig karakter verloor, en met de Theologische faculteit der Vrije Universiteit werd saamsmolt tot ééne inrichting, die tegelijk als Theologische school en als Theologische faculteit dienst zou doen.

En evenmin bleek er principieel bezwaar tegen te bestaan, dat de benoeming der hoogleraren in de Theologie geschiedde beurtelings op initiatief van de Vrije Universiteit en van de Kerkelijke Curatoren, mits het recht van eindbeslissing in geval van geschil tusschen beide colleges aan de Generale Synode verbleef.

Wanneer thans als hoofdbezwaar tegen het Concept-contract wordt aangevoerd, dat daardoor het „beding" van 1892 wordt geschonden, omdat de Theologische school volgens dit concept haar zelfstandig bestaan zou prijsgeven en de benoeming der hoogleraren niet uitsluitend van de Kerken zou uitgaan, daar kan ditzelfde bezwaar met evenveel recht tegen het eerste concept worden ingebracht.

Dit bezwaar kan dan ook niet uit den weg worden genomen.

Wanneer men principieel het standpunt inneemt, dat de eigen inrichting zelfstandig moet blijven bestaan en alle zeggenschap over deze inrichting geheel en uitsluitend aan de Kerken moet toebehooren, dan is alle compromis, elk vergelijk onmogelijk.

Dan kan er van eenheid van opleiding geen sprake zijn.

Niet alleen het thans voorgestelde Concept-contract, maar elk concept, hoe het ook luiden zou, is dan onaanneemelijk.

De Theologische School moet dan zelfstandig, d. w. z. geheel afgescheiden van de Theologische faculteit, blijven bestaan.

Twee publicaties.

Ds. Klaarhamer heeft zijn afwijkend advies thans nader toegelicht in een brochure: *Toelichting bij de Adviezen van meerderheid en minderheid in zake der vereeniging van Theologische faculteit en Theologische School*, verschenen bij den uitgever D. Donner te Leiden.

Ds. Klaarhamer geeft hierin eerst een overzicht van de vergaderingen, te Utrecht gehouden, en de wijze, waarop het Concept-

1) Prof. Noordzij was op de vergadering, waar dit concept werd goedgekeurd, niet aanwezig, maar heeft, zijn wij wel ingelicht, op de volgende vergaderingen steeds zijn instemming met dit concept betuigd.

contract is tot stand gekomen. Terwijl hij daarna, in een tweede gedeelte, zijn bezwaren tegen dit concept uiteenzet en zijn eigen afwijkend advies verdedigt.

De historische mededeelingen zijn in objectieven toon geschreven. Slechts nu en dan komt het eigenaardig standpunt van Ds. Klaarhamer uit in het licht, dat hij op de feiten vallen laat. Aan al wat naar persoonlijke bitterheid zwemen kan, is dit overzicht gespeend. Wie nader wenscht te worden ingelicht, hoe het concept tot stand is gekomen en welke wijzigingen er in zijn aangebracht, kan hier zijn weetgierigheid bevredigd vinden.

Daar Ds. Klaarhamer geen gebruik maakte van de officieele notulen, maar van persoonlijke aantekeningen, zijn enkele feiten ingeslopen. Zoo is b.v. Art. 2 van het Concept niet met algemeene stemmen aangenomen (pag. 25). De opgave van de stemmen bij de verschillende artikelen is daarom van belang, omdat daaruit blijkt, dat verreweg de meeste artikelen met overgrote meerderheid zijn goedgekeurd en slechts bij zeer weinige artikelen ernstig verschil van meening bleek te bestaan.

Minder gelukkig is Ds. Klaarhamer, wanneer hij zich hier en daar aan gissingen waagt omtrent hetgeen vermoedelijk zou geschied zijn. Wanneer hij b.v. pag. 35 zegt, dat Prof. Wielenga hoogst waarschijnlijk het advies niet zou geteekend hebben, dan is dit niet meer dan een gissing.

Het schijnt ons beter te zijn, dat men de namen dergene, die God uit ons midden wegnam, niet meer in dezen kerkelijken strijd mengt.

In het tweede gedeelte ontwikkelt Ds. Klaarhamer zijn bezwaren, die in hoofdzaak hierop neerkomen, dat een samensmelting van de beide inrichtingen onmogelijk is, omdat beide heterogeen zijn van aard. Bovendien hebben de broeders van de Vrije Universiteit z. i. te veel toegegeven en is het universitaire beginsel daarvoor feitelijk verloochend. Ten slotte verdedigt hij zich tegen de klacht, dat hij geen compromis wilde; zijn advies is juist een compromis, een *modus vivendi* tusschen de beide groepen, terwijl het advies der 25 broederen een *modus mortificandi* (een manier om dood te maken) heet.

Van geheel anderen aard is de toelichting, die Prof. Biesterveld van het Advies der 25 in zake de eenheid van opleiding tot den Dinnar des Woords gaf in het Tijdschrift voor Gereformeerde Theologie No. 5.

Waar telkens in de pers gevraagd werd, dat de onderteekenaars van het advies een nadere toelichting in het licht zouden geven, daar heeft Prof. Biesterveld een verdienstelijk werk gedaan, met aan dezen wensch te voldoen. Kalm en zakelijk wordt eerst het standpunt uiteengezet, waarvan de onderteekenaars zijn uitgegaan. En daarna wordt bij alle belangrijke artikelen aangeoond, hoe de *wezenlijke rechten* der kerken daarin zijn gehandhaafd geworden, zoodat er geen sprake van zijn kan, dat door dit advies de *rechten* der kerken zouden worden geschonden.

Bovenal, Prof. Biesterveld wijst er terecht op, de vraag is niet, hoe men zelf, wanneer men de zaak naar eigen inzicht regelen kon, de oplossing van het vraagstuk het liefst zou wenschen, maar wat onder de *bestaande omstandigheden* kan verkregen worden met wederzijdsch goedvinden.

Moge dit woord als olie werken op de onstuimige wateren.

Het doet goed, zulk een ernstig woord des vredes te hooren, te midden van het strijdgewoel. Prof. Biesterveld toont daarin, dat hij een open oog heeft voor de groote belangen van kerk en wetenschap, die hier op het spel staan. Boven al het kleinzielig en bekrompene, dat zoo vaak onzen strijd ontsiert, heft dit woord op, om ons te wijzen op de heerlijke roeping, die het Calvinisme voor land en volk heeft.

Recensien.

S. J. VOGLAAR, *De noodzakelijkheid der Vrije Christelijke School*. Kampen. J. H. Kok. 1902. Gaarne bevelen wij dit uitnemend pleidooi voor onze Vrije Christelijke School aan. Op heldere wijze wordt hier uiteengezet, welken eisch de opvoeding der kinderen aan de ouders stelt, welke taak de school bij die opvoeding te vervullen heeft, en welk karakter de school dragen moet, aan welke de opvoeding der kinderen wordt toevertrouwd. Het is een zeer goede greep, dat Ds. Vogelaar uitgaat van den plicht der ouders. Zij zijn door God geroepen om hun kind op te voeden. Op hen rust daarom de verantwoordelijkheid voor het onderwijs, dat aan hun kinderen gegeven wordt. Alleen de *Vrije Christelijke School* kan daarom aan de eischen eener Christelijke opvoeding voldoen. Dat is kort samengevat de kracht van dit betoog.

Voor al die streken, waar de noodzakelijkheid en het belang der Christelijke School nog niet voldoende gevoeld wordt, kan dit vlugschrift uitnemende diensten bewijzen. Waar de Unie der gewoone alleen door vrienden der Christelijke School wordt bijgewoond, kan de verspreiding dezer brochure in veel wijderen kring dienst doen om te overtuigen en te winnen.

J. Kok, *Drie Psalmen*. Kampen. J. H. Kok. 1902.

Ds. Kok van Nijmegen, welbekend door zijn populaire studien over de Spreuken, gaf op vriendelijk verzoek deze lezing over Ps. 103, 104, 105, voor verschillende jongelingsvereeningen gehouden, in het licht.

Hoofddoel dezer lezing is om te doen zien, hoe in psalm 103 de lof van het werk Gods in het rijk der *gnade*, in psalm 104 in het rijk der *natuur* en in psalm 105 in de *geschiedenis* verkondigd wordt.

Buitenland.

Duitschland. Waardeering van het Calvinisme. Eenige weken geleden hield de Geh. Hofrat, Prof. Dr. Eucken uit Jena, op verzoek van de

theologische studenten aan de Staats-Universiteiten van Utrecht, Leiden en Amsterdam, in genoemde steden wijsgeerige voordrachten over de voornaamste problemen, die in de hedendaagsche wijsbegeerte van den godsdienst voorkomen. Tot veel teleurstelling was deze hoogleraar, voor verreweg het grootste deel zijner hoorders, waaronder ook hoogleraren, niet te volgen van wege het midden-Duitsche dialect waarvan Z. H. G. zich bediende. Slechts een enkele had hem verstaan. Dit is te meer te betreuren, omdat genoemde hoogleraar in zijn geschrift: „De levensbeschouwingen der groote denkers," zich op eene manier o'er de betekenis van het Calvinisme heeft uitgelaten, gelijk men dit niet van een Lutherisch hoogleraar zou verwachten. Over het algemeen, wordt de Gereformeerde leer in Lutherische kringen met zekere geringe schatting aangezien. In die kringen houdt men het er voor, dat Calvin door bespiegeling kwam tot een starre praedestinatieleer, alsof hij niet door de leer der Schrift en door de ervaring van 'menschen onmacht ten goede daartoe was gebracht. Zulk een dorre leer als Calvin heeft geleerd, kan dan ook, volgens Lutherische beschouwing, niet leiden tot een blijmoedig geloofsvertrouwen, maar moet brengen tot een doode orthodoxie. Anderen meenen, dat Gereformeerde en rationalistisch woorden van ongeveer dezelfde betekenis zijn.

Wat getuigt nu Dr. Eucken van het Calvinisme? Het is dit leven (volgens de opvatting van Calvin) dat vol diepen ernst is en waarvan schijnbaar alle vreugde ontzegd is. Maar het geeft eene onbedwingbare energie (geestkracht). Het geeft niet alleen sterkte om te lijden, maar ook kracht om te handelen. Het geeft aan den afzonderlijken mensch, even als aan de jehich heilige gemeente, eene onmetelijke kracht. Niemand heeft meer dan Calvin er voor gewerkt, om de reformatie tot eene wereldmacht te verheffen. En wanneer ook hier ten slotte de kerk zich in eene rechtzinnige belijdenis afgezonderd heeft, zoo zijn toch uit dezen tak der reformatie de machtigste drijfkrachten voor burgerlijke en geestelijke *revolutie* te voorschijn getreden en van hier uit komt uit de school der reformatie het moderne leven tot zelfstandigheid."

Wij hopen dat deze woorden van den hoogleraar uit Jena het vooroordeel, dat in vele kringen tegen de Gereformeerde belijdenis bestaat, wat zal doen verminderen.

Engeland. Cecil Rhodes' plannen en godsdienstige gevoelens. Vermindering van het ledental der verschillende Kerken.

In het April-nummer van het bekende tijdschrift van Stead, de *Review of Reviews*, wordt een schets gegeven van hetgeen Cecil Rhodes zich tot levensdoel had gesteld en wat hij geloofde. Hij wilde niets meer en niets minder dan de geheele wereld brengen onder de heerschappij van de Engelsch-spreekende volken, waaronder Amerika en de Engelsche koloniën evengeerd als Engeland te rekenen zijn. Hoe meende hij dit doel te kunnen bereiken? Er moest een geheim genootschap van millionairs worden opgericht naar het model van... de orde der Jesuïeten. Deze moesten dan hun vermogen niet nalaten aan „onbevoegde nabestaanden", maar voor groote doeleinden tot nut van het algemeen.

De bepaling in Rhodes' testament, dat beurzen zullen gesticht worden om uitgelezen jongelieden uit Amerika, de Engelsche koloniën en Duitschland in staat te stellen gratis te Oxford te studeren, was slechts één van zijn groote plannen.

Rhodes werd door zijn vader, een predikant, in de Christelijke leer onderwezen. Hij brak echter geheel met datgene wat hij in huis had geleerd. Hij sprak zich spottend dikwijls aldus uit: „Ik ben van gevoelen dat wanneer er een God is, Hij mij in last zou gegeven hebben om zooveel mogelijk van de kaart van Afrika met het Engelsche rood te kleuren."

Toch wordt in Engelsche kerkelijke kringen met Rhodes gedweept, als een groot man, dien men in de Westminster abdij met alle Engelsche helden had moeten begraven, indien hij niet in zijn testament bepaald had dat zijn stoffelijk overblijfsel in Zuid-Afrika moet rusten.

Dikwijls is er op gewezen, dat de vrije kerken in Engeland wel toenemen, doch dat de vermeerdering harer leden geen gelijken tred houdt met de toename der bevolking. Dit is, helaas, maar al te waar. Doch niet minder waar is het, dat hetzelfde het geval is met de Engelsche staatskerk. De officieele statistiek bewijst, dat in de laatste jaren het getal van hen, die als lidmaten der Episcopale kerk werden aangenomen, gedurig vermindert. In tien jaren liep dit getal van 214,730 tot 195,693 terug. In het voorgaande jaar was de vermindering 8500. Nu zou men dit ten deele aan den oorlog in Zuid-Afrika kunnen toeschrijven; immers is het een feit, dat eene menigte jongelieden, waaronder er ook zullen geweest zijn die nog geen belijdenis deden, naar het terrein van den oorlog gingen, om er niet van terug te keeren. Doch ook het getal van gedoopten en van leerlingen op de Zondagscholen is ongeveer in dezelfde verhouding vermindert als dat dergenen, die belijdenis des geloofs aflegden. Hetzelfde verschijnsel doet zich voor ten opzichte van de leden der matigheidsgenootschappen, die aan de Staatskerk verbonden zijn. Overal dezelfde teruggang. Met het oog op de activiteit, die de hoogkerkelijke partij in Engeland ontwikkelde, en op de vele pogingen die de Dissenters aanwenden om het volk te bearen, is het bovengenoemde een bedenklijk verschijnsel.

Wij houden het er voor, dat het voortzetten van den oorlog in Zuid-Afrika den achteruitgang der kerken moet ten gevolge hebben. Slechts weinigen in Engeland gevoelen, dat door dien oorlog een ban in het leger dat strijd voor den Heere der Heirscharen, gebracht wordt, of liever gebracht is.

Gemengd nieuws.

The Christian weet ons mede te deelen, dat Dr. Kuyper, de Nederlandsche premier, zal tegenwoordig zijn bij bijzondere samenkomsten die vroeg in Juni te Gainsborough zullen gehouden worden in verband met de herdenking, dat het driehonderd jaren geleden is dat de John Robinson Memorial Church werd gesticht.

John Robinson is met Robert Brown de geestelijke vader van de Engelsche Independenten of Congregationalisten, tot welke ook Oliver Cromwell behoorde.

Met zekeren ophef deelt een Engelsch blad, dat de laag-kerkelijke richting voorstaat, mede, dat twintig jaren geleden de St. James kerk te Hatcham een van de voornaamste ritualistische kerken was. Daarna kwam een predikant van de z.g. „Evangelische richting" der kerk dienen. Het gevolg was, dat terwijl in 1893 ongeveer voor alle kerkelijke doeleinden f 3700 werd saamgebracht, die som in 1901 tot f 19,100 steeg. Het aantal leerlingen der